

Riksrevisionens rapport om ekonomiska risker för staten i fråga om gruvavfall

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen lägger skrivelse 2015/16:165 Riksrevisionens rapport om ekonomiska risker för staten i fråga om gruvavfall till handlingarna och avslår samtliga motionsyrkanden. Näringsutskottet har yttrat sig över skrivelsen och över de motioner som väckts med anledning av skrivelsen i de delar dessa berör utskottets beredningsområde.

I skrivelsen redovisar regeringen sin bedömning av Riksrevisionens iakttagelser i rapporten Gruvavfall – Ekonomiska risker för staten (RiR 2015:20) och de åtgärder som regeringen avser att vidta med anledning av rekommendationerna. Regeringen har påbörjat ett arbete för att utreda och analysera om det finns insatser eller åtgärder som på ett mer ändamålsenligt sätt än i dag kan säkerställa att det finns tillräckliga ekonomiska säkerheter. Enligt Riksrevisionens rekommendation har regeringen vidare uppdragit åt Naturvårdsverket och Sveriges geologiska undersökning att tillsammans ta fram en långsiktig strategi för hantering av gruvavfall, att utvärdera saneringsmetoder och att kartlägga kostnader. Regeringen har även uppdragit åt Naturvårdsverket att analysera och förtydliga sin vägledning avseende klassificering av utvinningsavfall.

Motionsyrkandena tar bl.a. upp frågor som rör en långsiktig branschfinansiering av efterbehandling m.m., en översyn av miljöbalken, omfattningen av Bergsstatens prövning, en översyn av regelverket för gruvnäringen och skärpta krav på återställning efter prospektering. Utskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden, främst med hänvisning till regeringens bedömningar i skrivelsen och pågående arbete.

I betänkandet finns sex reservationer (V, KD).

Behandlade förslag

Skrivelse 2015/16:165 Riksrevisionens rapport om ekonomiska risker för staten i fråga om gruvavfall.

Sex yrkanden i motioner som väckts med anledning av skrivelsen.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning.....	5
Bakgrund	5
Skrivelsens huvudsakliga innehåll.....	5
Utskottets överväganden.....	7
Långsiktig branschfinansiering.....	7
Miljöbalkens krav på ekonomisk säkerhet.....	8
Bergsstatens prövning	10
Regelverk för gruvnäringen.....	12
Återställning efter prospektering	16
Skrivelsen	18
Reservationer	19
1. Långsiktig branschfinansiering, punkt 1 (V)	19
2. Miljöbalkens krav på ekonomisk säkerhet, punkt 2 (V)	19
3. Bergsstatens prövning, punkt 3 (V)	20
4. Bergsstatens prövning, punkt 3 (KD)	20
5. Regelverk för gruvnäringen, punkt 4 (V)	21
6. Återställning efter prospektering, punkt 5 (KD).....	22
Särskilt yttrande	23
Särskilt yttrande (SD)	23
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	24
Skrivelsen	24
Följdmotionerna	24
<i>Bilaga 2</i>	
Näringsutskottets yttrande 2015/16:NU2y.....	25

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Långsiktig branschfinansiering

Riksdagen avslår motion

2015/16:3402 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 1.

Reservation 1 (V)

2. Miljöbalkens krav på ekonomisk säkerhet

Riksdagen avslår motion

2015/16:3402 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 2.

Reservation 2 (V)

3. Bergsstatens prövning

Riksdagen avslår motionerna

2015/16:3402 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 3 och

2015/16:3408 av Penilla Gunther m.fl. (KD) yrkande 1.

Reservation 3 (V)

Reservation 4 (KD)

4. Regelverk för gruvnäringen

Riksdagen avslår motion

2015/16:3402 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 4.

Reservation 5 (V)

5. Återställning efter prospektering

Riksdagen avslår motion

2015/16:3408 av Penilla Gunther m.fl. (KD) yrkande 2.

Reservation 6 (KD)

6. Skrivelsen

Riksdagen lägger skrivelse 2015/16:165 till handlingarna.

Stockholm den 24 augusti 2016

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Matilda Ernkrans

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Matilda Ernkrans (S), Kristina Yngwe (C), Jonas Jacobsson Gjörtler (M), Isak From (S), Johan Hultberg (M), Maria Strömkvist (S), Martin Kinnunen (SD), Åsa Coenraads (M), Jan-Olof Larsson (S), Stina Bergström (MP), Gunilla Nordgren (M), Monica Haider (S), Anders Forsberg (SD), Lars Tysklind (L), Jens Holm (V), Lars-Axel Nordell (KD) och Marianne Pettersson (S).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlas regeringens skrivelse 2015/16:165 Riksrevisionens rapport om ekonomiska risker för staten i fråga om gruvavfall och två följdmotioner.

Miljö- och jordbruksutskottet beslutade vid sitt sammanträde den 28 april 2016 att ge näringsutskottet tillfälle att yttra sig över skrivelsen och eventuella följdmotioner. Yttrandet redovisas i bilaga 2.

Utskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden, främst med hänvisning till regeringens bedömningar i skrivelsen och pågående arbete.

Bakgrund

Riksrevisionen granskade i sin rapport Gruvavfall – Ekonomiska risker för staten (RiR 2015:20) om det nuvarande systemet med ekonomiska säkerheter för gruvverksamhet minimerar risken för att staten ska behöva bekosta efterbehandling av nedlagda gruvverksamheter. Riksrevisionen granskade vilka ekonomiska säkerheter som har avsatts och om bevakningen av dem är effektiv och ändamålsenlig. Riksrevisionen granskade också om det finns goda förutsättningar för tillsyn över gruvverksamhet i drift, nedlagd gruvverksamhet samt åtgärder för efterbehandling. Riksdagen överlämnade Riksrevisionens rapport till regeringen den 15 december 2015.

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen redovisar regeringen sin bedömning av Riksrevisionens iakttagelser i rapporten Gruvavfall – Ekonomiska risker för staten (RiR 2015:20) och de åtgärder som regeringen avser att vidta med anledning av Riksrevisionens rekommendationer. Riksrevisionen rekommenderar att regeringen utreder förutsättningarna och formen för en långsiktig branschfinansiering av efterbehandling, kontroll och tillsyn av nedlagda gruvverksamheter när ställda ekonomiska säkerheter inte räcker till för sådana åtgärder. Vidare rekommenderar Riksrevisionen att regeringen överväger om miljöbalkens regler om att ställa ekonomisk säkerhet behöver förtydligas och att regeringen överväger författningsändringar för att Bergsstatens prövning av bearbetningskoncession även ska innefatta kostnader för avfallshantering och efterbehandling. Regeringen har enligt skrivelsen påbörjat ett arbete för att utreda och analysera om det finns insatser eller åtgärder som på ett mer ändamålsenligt sätt än i dag kan säkerställa att det finns tillräckliga ekonomiska säkerheter.

Riksrevisionen rekommenderar vidare att regeringen uppdrar till Naturvårdsverket och Sveriges geologiska undersökning (SGU) att i samverkan med länsstyrelserna ta fram en långsiktig strategi för hantering av gruvavfall och bedömning av åtgärder för efterbehandling med beaktande av alternativ användning av gruvavfall. Enligt Riksrevisionen bör detta innefatta en aktuell kartläggning av kostnader för hantering av gruvavfall och efterbehandling och en utvärdering av de efterbehandlingar av nedlagda gruvverksamheter som gjorts. Enligt skrivelsen har regeringen enligt Riksrevisionens rekommendation den 14 april 2016 uppdragit åt Naturvårdsverket och SGU att tillsammans ta fram en långsiktig strategi för hantering av gruvavfall, att utvärdera saneringsmetoder med beaktande av alternativ användning av utvinningsavfall och att kartlägga kostnader. En sådan strategi behöver också omfatta den del av gruvavfallet som inte kan utvinnas eller användas för annan produktion. Regeringen har även uppdragit åt samma myndigheter att tillsammans utvärdera de efterbehandlingsinsatser som har genomförts sedan 1980-talet.

Vidare har Riksrevisionen rekommenderat Naturvårdsverket att snarast utreda om myndighetens föreskriftsrätt skulle kunna utnyttjas i fråga om att möjliggöra klassificering av gruvavfall med farliga egenskaper som farligt avfall. Regeringen har uppdragit åt Naturvårdsverket att analysera och förtydliga sin vägledning avseende under vilka förutsättningar utvinningsavfall som har egenskaper som farligt avfall bör klassificeras som sådant och konsekvenserna av detta. Riksrevisionen rekommenderar även länsstyrelserna att samordna sin syn på form och villkor för olika ekonomiska säkerheter i samband med tillstånd för gruvverksamhet och annan miljöfarlig verksamhet. Enligt Riksrevisionen kan det ske genom att man tar fram riktlinjer för länsstyrelsernas synpunkter till mark- och miljödomstolarna beträffande ekonomiska säkerheter. Regeringen har enligt skrivelsen fått veta att länsstyrelserna välkomnar och ställer sig positiva till att ta fram gemensamma riktlinjer och till att arbeta med gemensamma principer och bedömningsgrunder.

Utskottets överväganden

Långsiktig branschfinansiering

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandet om förslag till en långsiktig branschfinansiering av efterbehandling m.m.

Jämför reservation 1 (V).

Skrivelsen

I skrivelsen framhålls att regeringen delar Riksrevisionens bedömning att det är viktigt att kostnader för efterbehandling och hantering av avfall från gruvverksamhet inte belastar staten och skattebetalarna.

Riksrevisionen har rekommenderat regeringen att utreda förutsättningarna och formerna för en långsiktig branschfinansiering av efterbehandling, kontroll och tillsyn av nedlagda gruvverksamheter. Riksrevisionen har bl.a. pekat på att en långsiktig branschfinansiering skulle kunna utgöras av exempelvis en fondlösning. Riksrevisionen har vidare påpekat att det finns tidsmässiga begränsningar i det ansvar som verksamhetsutövaren normalt ska ta för avhjälpan av förorenings-skador eller allvarliga miljöskador. Regeringen anför att den har påbörjat ett arbete för att utreda och analysera förutsättningarna för nya modeller för hur kostnaderna för att avhjälpa sådana skador för hantering av utvinningsavfall ska täckas. Regeringen anser att det krävs en fördjupad analys för att bedöma i vilken utsträckning det förhållande Riksrevisionen beskriver utgör en risk för den gruvverksamhet som bedrivs i dag eller kommer att bedrivas i framtiden. Utgångspunkten för en sådan analys måste bygga på dagens lagstiftning med innebörden att förorenaren betalar.

Motionen

I kommittémotion 2015/16:3402 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 1 anförs att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till en långsiktig branschfinansiering av efterbehandling, kontroll och tillsyn av nedlagda gruvverksamheter när ställda ekonomiska säkerheter inte räcker till för sådana åtgärder. Motionärerna delar Riksrevisionens uppfattning att det behövs långsiktig branschfinansiering och att det brådskar att finna en lösning. Exempelvis skulle lösningen kunna vara en branschgemensam fond.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att regeringen har påbörjat ett arbete för att utreda och analysera förutsättningarna för nya modeller för kostnadstäckning av avhjälpande av föroreningsskador eller allvarliga miljöskador. Utskottet delar vidare regeringens bedömning att det krävs en fördjupad analys för att bedöma i vilken utsträckning det förhållande Riksrevisionen beskriver utgör en risk för den gruvverksamhet som bedrivs i dag eller kommer att bedrivas i framtiden. Mot bakgrund av det arbete som pågår föreslår utskottet att motion 2015/16:3402 (V) yrkande 1 lämnas utan vidare åtgärd.

Miljöbalkens krav på ekonomisk säkerhet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandet om en översyn av miljöbalken i syfte att förtydliga och stärka kraven på ekonomisk säkerhet vid tillstånd till gruvverksamhet.

Jämför reservation 2 (V).

Skrivelsen

Regeringen anför i skrivelsen att det för att få en helhetsbild av området är viktigt att identifiera och beskriva hur den nu gällande utvinnings- och miljölagstiftningen påverkar finansieringen av återställandet av ett område efter gruvverksamhet. Riksrevisionens analys är inte helt uppdaterad i denna del. Förutsättningarna för gruvverksamhet har förändrats under de senaste 15 åren. Lagstiftningen om ekonomisk säkerhet respektive hantering av utvinningsavfall har sedan 2002 successivt skärpts. Enligt 15 kap. 34 § miljöbalken får ett tillstånd till en verksamhet som omfattar deponering av avfall i dag ges endast om verksamhetsutövaren ställer säkerhet enligt 16 kap. 3 § miljöbalken eller vidtar någon annan lämplig åtgärd för säkerhetsställande. Enligt 64 § förordningen (2013:19) om utvinningsavfall ska ekonomisk säkerhet beräknas utifrån en oberoende kvalificerad bedömning. Denna förordning är ett genomförande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/21/EG av den 15 mars 2006 om hantering av avfall från utvinningsindustrin och om ändring av direktiv 2004/35/EG. De exempel på otillräckliga säkerheter som Riksrevisionen lyfter fram är alla således beslutade med stöd av andra regler än de som gäller i dag.

Riksrevisionen rekommenderar regeringen att överväga att se över och förtydliga miljöbalkens regelverk så att tillstånd till gruvverksamheter inte får tas i anspråk innan de ekonomiska säkerheterna har godkänts. Enligt regeringen visar en analys av tillstånden för de gruvor som gått i konkurs att tidpunkten för ställande av säkerhet inte förefaller ha haft någon avgörande betydelse för säkerheternas tillgänglighet, utan problemen har varit av en

annan art, såsom säkerheternas storlek vid konkurstillfället. Det finns därmed inte några tungt vägande skäl att detaljstyra domstolarnas bedömning om tidpunkten för när en ekonomisk säkerhet ska ställas. Säkerheterna ska enligt nuvarande lagstiftning vara tillräckliga för att täcka kostnader för avfallshantering och efterbehandling, och regeringen avser att följa utvecklingen i denna fråga.

Regeringen anför vidare att det är viktigt att domstolens bedömning av kostnader för avfallshantering och efterbehandling kan göras oberoende av beslut som fattats tidigare i processen eller av förväntningar på den tekniska eller affärsmässiga utvecklingen.

Riksrevisionen rekommenderar även att länsstyrelserna samordnar sin syn på form och villkor för olika ekonomiska säkerheter i samband med tillstånd för gruvverksamhet och annan miljöfarlig verksamhet genom att exempelvis ta fram riktlinjer för länsstyrelsernas synpunkter till mark- och miljödomstolarna beträffande ekonomiska säkerheter. Regeringen konstaterar att Riksrevisionens granskning visar att olikheter förekommer vid handläggning av ärenden om tillstånd till miljöfarlig verksamhet. Regeringen anför att den från länsstyrelserna har fått veta att de välkomnar och ställer sig positiva till att ta fram gemensamma riktlinjer och till att arbeta med gemensamma principer och bedömningsgrunder.

Motionen

Enligt kommittémotion 2015/16:3402 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 2 bör regeringen genomföra en översyn av miljöbalken i syfte att förtydliga och stärka kraven på ekonomisk säkerhet vid tillstånd till gruvverksamhet. Motionärernas bedömning är att Riksrevisionens granskning är gedigen och att rekommendationerna har relevans för det gällande regelverket för gruvdrift och kostnadstäckning. Motionärerna delar därmed inte regeringens uppfattning att miljöbalkens regler inte behöver ses över eftersom lagstiftning om ekonomisk säkerhet och hantering av utvinningsavfall sedan 2002 successivt skärpts. De menar att det i stället finns starka skäl att se över miljöbalkens regler för att stärka krav på nödvändig ekonomisk säkerhet hos verksamhetsutövaren.

Kompletterande uppgifter

I näringsutskottets yttrande 2015/16:NU2y redogörs för att huvudsyftet med kravet på ekonomisk säkerhet är att samhället ska skyddas från risken att behöva stå för kostnaden för avhjälpande i situationer där den ansvariga verksamhetsutövaren har gått i konkurs eller av annan anledning inte fullföljer sina skyldigheter enligt miljöbalken. I sådana situationer ska en ställd säkerhet finnas tillgänglig och kunna tas i anspråk. Den ekonomiska säkerheten ska beräknas så att det alltid finns tillräckliga medel tillgängliga för att efterbehandla området samt för andra återställningsåtgärder som

verksamheten kan motivera. Länsstyrelsen utövar miljötillsynen inklusive tillsyn över de ställda säkerheterna, och kan under verksamhetens gång ompröva säkerhetens storlek om den bedömer att det är nödvändigt.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att lagstiftningen om ekonomisk säkerhet respektive hantering av utvinningsavfall sedan 2002 successivt har skärpts. Enligt en analys av tillstånden för de gruvor som gått i konkurs förefaller inte tidpunkten för ställande av säkerhet ha haft någon avgörande betydelse för säkerheternas tillgänglighet, utan problemen har varit av en annan art, såsom säkerheternas storlek vid konkurstillfället. Utskottet delar regeringens bedömning att det därmed inte finns några tungt vägande skäl att detaljstyra domstolarnas bedömning om tidpunkten för när en ekonomisk säkerhet ska ställas. Säkerheterna ska vidare enligt nuvarande lagstiftning vara tillräckliga för att täcka kostnader för avfallshantering och efterbehandling. Utskottet noterar att regeringen avser att följa utvecklingen i denna fråga. Mot bakgrund av det anförda föreslår utskottet att motion 2015/16:3402 (V) yrkande 2 avslås.

Bergsstatens prövning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att Bergsstatens prövning av bearbetningskoncessioner även ska innefatta kostnader för avfallshantering och efterbehandling.

Jämför reservationerna 3 (V) och 4 (KD).

Skrivelsen

Av skrivelsen framgår att Riksrevisionen har rekommenderat regeringen att överväga författningsändringar för att förtydliga att Bergsstatens prövning av bearbetningskoncession även ska omfatta kostnader för avfallshantering och efterbehandling.

Regeringen instämmer i att utgångspunkten ska vara att en gruvverksamhet ska bära sina kostnader för avfallshantering och efterbehandling av området. Frågan om ekonomisk säkerhet för verksamheten är dock enligt regeringen svårbedömd även utifrån det underlag som finns vid prövningen hos mark- och miljödomstolen, vilken kan äga rum flera år efter att bearbetningskoncession beviljats (en bearbetningskoncession gäller som huvudregel i 25 år). Under den tiden kan väsentliga förutsättningar för bedömningen av kostnaderna ha kommit att förändras. Regeringen anför att den har svårt att se hur dessa kostnader med större säkerhet ska kunna beaktas redan vid Bergsstatens prövning av en ansökan om bearbetningskoncession.

I syfte att minimera risken för att kostnader för efterbehandling och avfallshantering av gruvverksamhet inte belastar staten eller skattebetalarna har genomförda förändringar i lagstiftningen under de senaste 15 åren bidragit till att förutsättningarna för dagens gruvverksamhet har förändrats. Regeringen redogör för att den avser att även fortsättningsvis utvärdera och förbättra regelverken samt främja en miljömässigt hållbar hantering av gruvindustrins restprodukter och avfall.

Motionerna

I kommittémotion 2015/16:3402 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 3 anförs att regeringen bör genomföra en översyn av gällande regelverk för att förtydliga att Bergsstatens prövning av bearbetningskoncessioner även ska innefatta kostnader för avfallshantering och efterbehandling. Motionärerna menar att det finns skäl att se över miljöbalkens regelverk och även se över författningarna gällande Bergsstaten. Vissa förbättringar har gjorts de senaste 15 åren gällande regelverket, vilket Riksrevisionens rapport tar hänsyn till i sin samlade bedömning. Granskningen tydliggör dock brister som kan uppstå även med nuvarande regelverk samt att tidiga bedömningar av processens totala kostnader bör eftersträvas.

I kommittémotion 2015/16:3408 av Penilla Gunther m.fl. (KD) yrkande 1 noteras mineralersättningsens koppling till frågor om finansiering av mark- och vattensaneringsåtgärder efter gruvbrytning. Till skillnad från regeringen som i sitt svar på Riksrevisionens rapport inte gör bedömningen att en tidigare prövning av kostnader för avfallshantering och efterbehandling skulle bli mer ändamålsenlig än dagens prövning, ser motionärerna en möjlighet att tidigare ställda krav på ekonomiska säkerheter också kan bidra till en sällning av aktörer som vill verka i gruvbranschen. Genom att det från början står klart vid ansökan om bearbetningskoncession att företaget kan betala för avfallshantering och efterbehandling, och inte som nu i samband med prövning av miljötillstånd enligt miljöbalken, kan statens egna kostnader minimeras.

Kompletterande uppgifter

Enligt 4 kap. 2 § 1 minerallagen (1991:45) är en förutsättning för att en bearbetningskoncession ska meddelas att ”en fyndighet som sannolikt kan tillgodogöras ekonomiskt har blivit påträffad”. För ändamålet finns riktlinjer utgivna av dåvarande Statens industriverk i mitten av 1970-talet. Riktlinjerna innehåller bl.a. uppgifter om hur det ska gå till att bedöma själva mineralfyndigheten och vilka kriterier som ska tillämpas, dvs. hur stor kännedom om en fyndighet som ska krävas och vilka uppgifter som är relevanta.

I sitt yttrande 2015/16:NU2y redovisar näringsutskottet att det krävs ett omfattande underlag från den sökande för att Bergsstaten ska kunna bedöma

mineralfyndighetens ekonomiska värde. Den sökande ska kunna redovisa de resultat som undersökningsarbetet har lett till samt presentera övrigt bevismaterial. Detta inkluderar bl.a. analysprotokoll, mättningsresultat, geologiska och geofysiska kartor samt tekniska och ekonomiska utredningar. För att en fyndighet ska anses vara ekonomiskt utvinningsbar – dvs. betraktas som malm – krävs det enligt riktlinjerna att det bär sig att starta en gruva med eventuell anrikningsverksamhet inom 25 år från det att ett beslut om koncession har meddelats.

Enligt yttrandet har Bergsstaten vid prövning av en ansökan om bearbetningskoncession vanligen inte tillgång till uppgifter om var anrikningsverk, vägar eller upplag för gruvavfall ska placeras. Bergsstaten har därför svårt att göra korrekta uppskattningar av kostnaderna för avfallshantering och efterbehandling.

Utskottets ställningstagande

Utskottet instämmer i att utgångspunkten ska vara att en gruvverksamhet ska bära sina kostnader för avfallshantering och efterbehandling av området. Frågan om ekonomisk säkerhet för verksamheten är dock svårbedömd även utifrån det underlag som finns vid prövningen hos mark- och miljödomstolen, vilken kan äga rum flera år efter att bearbetningskoncession beviljats. Utskottet har därför, liksom regeringen, svårt att se hur dessa kostnader med större säkerhet ska kunna beaktas redan vid Bergsstatens prövning av en ansökan om bearbetningskoncession. Bergsstaten har dessutom vid prövning av en ansökan om bearbetningskoncession vanligen inte tillgång till uppgifter om var anrikningsverk, vägar eller upplag för gruvavfall ska placeras. Bergsstaten har därför svårt att göra korrekta uppskattningar av kostnader för avfallshantering och efterbehandling. Utskottet avstyrker mot bakgrund av det anförda motionerna 2015/16:3402 (V) yrkande 3 och 2015/16:3408 (KD) yrkande 1.

Regelverk för gruvnäringen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandet om en utredning som ser över regelverket för gruvnäringen.

Jämför reservation 5 (V).

Motionen

Enligt kommittémotion 2015/16:3402 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 4 bör regeringen tillsätta en utredning som ser över regelverket för gruvnäringen, inklusive frågan om nivån på mineralersättningen, i syfte att skapa en ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar mineralutvinning som främjar

landsbygdsutvecklingen. Sveriges gruvnäring har enligt statistik från Världsbanken lägst beskattning av samtliga gruvländer i världen. Den effektiva skattesatsen uppgår enligt statistiken till ca 28 procent. I ytterst få länder understiger skattesatsen 40 procent.

Tidigare behandling och kompletterande uppgifter

I budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1 utg.omr. 24) framhålls att Sverige är EU:s ledande gruvnation och att en stor del av den teknologi som används av näringen är utvecklad av svenska bolag. För att Sverige ska fortsätta att stå starkt som gruvnation är det viktigt att skapa gynnsamma förutsättningar så att gruv- och mineralnäringen kan växa på ett hållbart sätt och öka sin delaktighet på den internationella arenan. Det kräver dialog och samverkan med näringen, lärosäten och andra aktörer som bidrar till eller berörs av gruvnäringens verksamhet. Sverige ska enligt budgetpropositionen vara ett föregångsland för en hållbar utveckling inom gruvindustrin. Regeringen avser att skapa nya modeller för att utveckla en miljömässigt hållbar gruvnäring och samhällsutveckling, där gruvnäringen tar sitt finansiella ansvar. Vid prospektering och gruvdrift är det viktigt att höga naturvärden inte blir oåterkalleligt förlorade. Dessutom ska miljökraven ses över och vid behov skärpas.

I budgetpropositionen redovisas att Sveriges mineralstrategi antogs i februari 2013. Visionen för mineralstrategin är att ett långsiktigt hållbart användande av landets mineralresurser, i samklang med miljö-, natur- och kulturvärden, skapar tillväxt i hela landet och bidrar till att Sverige förstärker sin position som EU:s ledande gruv- och mineralnation. I Sveriges mineralstrategi utpekades ett antal fokusområden som arbetet inom strategin fokuseras på, bl.a. att

- främja dialog och samverkan mellan aktörer som berörs av eller bidrar till gruvnäringens verksamhet
- ökad resurseffektivitet
- utreda vad som hindrar ökad bostadsproduktion på gruvorter
- främja kunskapen om geologins betydelse för tillväxt
- främja gruvsamhällen med attraktiva natur- och kulturmiljöer.

I Sveriges mineralstrategi pekades 19 åtgärder ut som ska genomföras för att nå strategins vision. Majoriteten av åtgärderna är i formen av regeringsuppdrag till myndigheter. Totalt är 50 miljoner kronor avsatta under perioden 2014–2016 för arbetet med mineralstrategin, vilket inkluderar utförandet av regeringsuppdragen.

Fram till utgången av 2014 hade 17 av åtgärderna initierats och tre hade slutförts. Två av regeringsuppdragen riktade till SGU avslutades under 2014 och tre har delredovisats. I det ena uppdraget har SGU tagit fram ett förslag till hur Sverige kan bidra till utvecklingen av en mer hållbar gruvnäring i

länder där ett sådant behov finns. Uppdraget har baserats på resultat och erfarenheter från pilotprojektet Meetingpoints Mining som SGU har drivit. Förslaget bereds nu av Sida. Inom det andra uppdraget som slutredovisades under 2014 har SGU genomfört en kartläggning av utvinnings- och återvinningspotentialen av metaller och mineral i Sverige från primära och sekundära källor. Förslagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet. SGU vidareutvecklade under 2014/15 en modell för materialförsörjningsplanering som kan användas av länsstyrelser eller kommuner i syfte att ta fram en tydlig inriktning på materialförsörjningsfrågan i regionen. I anslutning till detta uppdrag har SGU också utfört ett arbete som går ut på att förbättra statistiken över samhällets totala produktion av sten och ballast vid olika infrastrukturprojekt etc. Båda de delredovisade projekten syftar till att få en bättre naturresurshushållning med bergmaterial.

Varje medborgares egendom är enligt grundlagen (2 kap. 18 § regeringsformen) tryggad utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen. Av näringsutskottets yttrande 2015/16:NU2y framgår att det har ansetts vara av sådant allmänt intresse att mineral kan brytas och tas till vara och att trygg försörjning skapas inom mineralbranschen. Grundlagens förutsättningar för ingrepp i markägarnas rätt har därför ansetts vara uppfyllda. Mineralersättningen infördes i samband med vissa ändringar i minerallagen i mitten av 00-talet (prop. 2004/05:40, bet. 2004/05:NU8). Mineralersättningen har ingen direkt koppling till den eventuella miljöskada som gruvverksamheten kan resultera i eller till finansiering av eventuella efterbehandlingsåtgärder. De intäkter som tillfaller staten genom mineralersättningen redovisas i stället enligt gällande principer för statens budgethantering mot inkomstitel i budgetpropositionen.

Mineralersättning från koncessionshavaren till markägarna syftar till att uppnå en bättre balans mellan exploatörer och markägare (7 kap. 7 § minerallagen). Ersättningen ska vara 2 promille av värdet av de mineral som omfattas av koncessionen och som har brutits under året. Av ersättningen ska tre fjärdedelar tillfalla fastighetsägarna inom koncessionsområdet och en fjärdedel staten. Bestämmelserna om mineralersättning gäller alla koncessioner som har beviljats sedan maj 2005 och där gruvdrift pågår.

Enligt 14 kap. minerallagen ska sökande i ärenden enligt minerallagen betala en ansökningsavgift i enlighet med vad regeringen föreskriver (1 §). Innehavare av undersökningstillstånd ska dessutom betala en avgift till staten (2 §). Avgiften ska bestämmas med beaktande av undersökningsområdets storlek och arten av de mineral som omfattas av tillståndet enligt vad regeringen närmare föreskriver. Hur avgifternas storlek m.m. bestäms framgår av 10–13 §§ mineralförordningen (1992:285).

Av SGU:s årsredovisning för 2015 framgår det att för brytningsåret 2015 var reglerna om mineralersättning till staten och markägarna tillämpliga på sammanlagt 16 bearbetningskoncessioner. För den gruvbrytning som skedde under 2014 beslutade bergmästaren om mineralersättningar i början av 2015.

Totalt uppgick ersättningen till ca 7,4 miljoner kronor med fördelningen ca 1,8 miljoner kronor till staten och ca 5,5 miljoner kronor till markägarna.

I budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. s. 46) angav regeringen att den har för avsikt att medverka till att nya modeller skapas för att utveckla samhällets och gruvnäringens ansvar för att finansiera de investeringar som krävs för en miljömässigt hållbar gruvnäring och samhällsutveckling. Regeringen avsåg i detta sammanhang att göra en översyn av mineralavgiften och återkomma till riksdagen med förslag.

Enligt näringsutskottets betänkande 2015/16:NU14 fick Tillväxtanalys inom ramen för regeringens mineralstrategi i juli 2015 i uppdrag att kartlägga Sveriges attraktivitet som gruvland och vilka faktorer som påverkar detta. I en delrapport skulle Tillväxtanalys redovisa hur nivån på mineralersättningen och andra avgifter enligt minerallagen påverkar Sveriges attraktivitet som gruvland. Den del av uppdraget som avser mineralersättningen och andra avgifter redovisades i promemorian Tillstånd och miljöprövning för att öppna gruvor – en internationell utblick (pm 2016:05) i slutet av mars 2016. I promemorian konstateras det bl.a. att den svenska och den finska lagstiftningen, som ger markägaren rätt till mineralersättning, är unika då markägarens rättigheter till mineralerna som regleras i gruvlagarna inte kan sägas vara helt klar. I praktiken har reglerna inneburit att marken där en gruva eventuellt kan etableras nästan alltid förvärfvas av gruvbolaget. Vidare noteras det att det i flera länder förekommer system för att fördela de skatteintäkter och de avgifter som betalas för prospektering och gruvdrift på flera nivåer lokalt, regionalt och nationellt.

I näringsutskottets betänkande 2015/16:NU14 anfördes vidare att riksdagen har behandlat motionsyrkanden om ändringar av mineralersättningen och dess fördelning mellan olika mottagare eller om avgifter som regleras i minerallagen vid flera tillfällen de senaste åren. Våren 2015 avstyrkte utskottet de då aktuella motionerna och konstaterade bl.a. att regeringen hade aviserat en översyn av det man kallade mineralavgiften. Som nämnts redovisades den del av Tillväxtanalys uppdrag som gäller mineralersättningen och andra avgifter till regeringen i slutet av mars 2016. Utskottet såg i betänkandet 2015/16:NU14 ingen anledning för riksdagen att föregripa regeringens fortsatta beredning av det nyss omnämnda underlag som nyligen har presenterats av Tillväxtanalys. Samtliga yrkanden som på något sätt gällde mineralersättningen eller avgifter som regleras i minerallagstiftningen borde därför enligt utskottet avslås av riksdagen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att Sveriges mineralstrategi antogs i februari 2013. Visionen för mineralstrategin är att ett långsiktigt hållbart användande av landets mineralresurser, i samklang med miljö-, natur- och kulturvärden, skapar tillväxt i hela landet och bidrar till att Sverige förstärker sin position som EU:s ledande gruv- och mineralnation.

Vidare noterar utskottet att riksdagen har behandlat motionsyrkanden om ändringar av mineralersättningen och dess fördelning mellan olika mottagare eller om avgifter som regleras i minerallagen vid flera tillfällen de senaste åren. Våren 2015 avstyrkte näringsutskottet de då aktuella motionerna och konstaterade bl.a. att regeringen hade aviserat en översyn av det man kallade mineralavgiften. Som nämnts redovisades den del av Tillväxtanalys uppdrag som gäller mineralersättningen och andra avgifter till regeringen i slutet av mars 2016. Utskottet ser i likhet med näringsutskottet (bet. 2015/16:NU14) ingen anledning för riksdagen att föregripa regeringens fortsatta beredning av det nyss omnämnda underlag som nyligen har presenterats av Tillväxtanalys. Mot bakgrund av det anförda föreslår utskottet att motion 2015/16:3402 (V) yrkande 4 lämnas utan vidare åtgärd.

Återställning efter prospektering

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandet om skärpta krav på återställning efter prospektering.

Jämför reservation 6 (KD).

Motionen

I kommittémotion 2015/16:3408 av Penilla Gunther m.fl. (KD) yrkande 2 framförs skärpta krav på återställning efter prospektering. Även när endast prospektering genomförts finns behov av återställning. Det är bl.a. viktigt att inte kvarlämnade borrhål läcker ut gifter eller utgör en risk för skada på människor eller djur. Detta brister ibland i nuläget. Kraven på och uppföljningen av återställning efter prospektering bör därför skärpas.

Tidigare behandling och kompletterande uppgifter

Enligt näringsutskottets betänkande 2015/16:NU14 överlämnade den dåvarande regeringen våren 2014 proposition 2013/14:159 Bättre information och tydligare ansvar vid mineralprospektering till riksdagen. I propositionen konstaterade regeringen att de enskildas ställning vid prospektering efter mineraltillgångar behöver stärkas. Regeringen föreslog därför ändringar i minerallagen som bl.a. innebar att kraven på vad en arbetsplan ska innehålla skärptes och förtydligades. Ändringarna innebar också att de myndigheter som ska bevaka allmänna intressen vid prospektering efter mineraltillgångar hålls informerade om hur arbetena kommer att bedrivas och vilka konsekvenser de kan antas medföra. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag och lagändringarna trädde i kraft den 1 augusti 2014 (bet. 2013/14:NU20).

Bergsstaten är det beslutsorgan som ansvarar för frågor som rör Sveriges mineralhantering. Bergsstatens uppgift är att med tillämpning av minerallagen

pröva frågor om tillstånd för undersökning och bearbetning av mineralfyndigheter och utöva tillsyn av efterlevnaden av minerallagen.

Undersökningar av berggrunden med syfte att finna utvinningsbara fyndigheter kallas för prospektering. Undersökningsarbete får bedrivas inom ramen för ett undersökningstillstånd enligt minerallagen och görs oftast i flera steg som t.ex. att man tar mindre prover på hållar och mark, mäter med olika typer av instrument och så småningom, när ett intressant område ringats in, eventuellt genomför borrhningar. Om man borrar görs det oftast inom en liten och begränsad del av undersökningstillståndet. Mark- och miljöpåverkan vid undersökningsarbete är i de flesta fall mycket liten.

Ett undersökningstillstånd avser ett specifikt område och det är bergmästaren som beviljar tillståndet. Tillståndet ger ensamrätt till undersökning och gäller för en treårsperiod. Om det finns risk att miljön kan påverkas väsentligt av undersökningsarbetet krävs ett särskilt tillstånd från länsstyrelsen. Ett undersökningstillstånd ger inte någon rätt att direkt påbörja undersökningsarbete. För att bedriva undersökningsarbete krävs en arbetsplan.

Arbetsplanen ska bl.a. innehålla en bedömning av hur stor skada eller hur stort intrång som undersökningsarbetet kommer att medföra, information om hur eventuella skador eller intrång kommer att regleras samt uppgift om vilken form av säkerhet tillståndshavaren har för att fullfölja utbetalningen av ersättningen och om storleken på säkerheten. (3 kap. 5 § minerallagen)

Undersökningsarbete måste utföras så att minsta skada och intrång orsakas (3 kap. 3 § fjärde stycket minerallagen). Ett undersökningstillstånd är förenat med villkor om att tillståndshavaren, innan undersökningsarbeten påbörjas, ska ställa ekonomisk säkerhet avseende ersättning till mark- och sakägare för skada eller intrång som ändå kan uppstå (3 kap. 3 § tredje stycket och 7 kap. 1 § minerallagen). Säkerhet som inte kan godtas av mark- och sakägare som berörs av undersökningsarbeten ska på begäran av denne prövas till utformning och storlek av länsstyrelsen. Om tillståndshavaren och mark- eller sakägaren efter avslutade undersökningsarbeten inte är överens om storleken på ersättningen för skada eller intrång kan den som är missnöjd vända sig till Bergsstaten för att få saken prövad.

Näringsutskottet påpekar i sitt yttrande 2015/16:NU2y att när det gäller prospekterings eventuella miljöpåverkan och behovet av efterbehandling bör erinras om att undersökningsarbete (prospektering) kan vara av mycket skiftande omfattning och karaktär. Det kan t.ex. bestå av seismiska, radioaktiva, magnetiska eller elektriska mätningar, geologiska undersökningar, diamanthorning, provtagning, blockletning, provdikesgrävning, borttagande av jord och sprängning. Typen av undersökningsarbete och områdets karaktär är avgörande för om det krävs en anmälan till länsstyrelsen eller kommunen eller om det fordras tillstånd enligt miljöbalken. I den händelse tillstånd krävs kan detta – på samma sätt som för annan gruvverksamhet – villkoras med krav på att ekonomisk säkerhet ställs för de kostnader som kan uppkomma för att avhjälpa en miljökada eller för andra återställningsåtgärder som verksamheten kan motivera. Näringsutskottet

anför även att regeringspartierna har aviserat en skärpning av de miljökrav som ställs i samband med prospektering och att en analys av framkomliga vägar kommer att genomföras inom Regeringskansliet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att regeringen våren 2014 i proposition 2013/14:159 Bättre information och tydligare ansvar vid mineralprospektering till riksdagen föreslog ändringar i minerallagen som bl.a. innebar att kraven på vad en arbetsplan ska innehålla skärptes och förtydligades. Ändringarna innebar också att de myndigheter som ska bevaka allmänna intressen vid prospektering efter mineraltillgångar hålls informerade om hur arbetena kommer att bedrivas och vilka konsekvenser de kan antas medföra. Lagändringarna trädde i kraft den 1 augusti 2014 (bet. 2013/14:NU20). Utskottet noterar även att regeringspartierna har aviserat en skärpning av de miljökrav som ställs i samband med prospektering och att en analys av framkomliga vägar kommer att genomföras inom Regeringskansliet. Utskottet föreslår därför att motion 2015/16:3408 (KD) yrkande 2 lämnas utan vidare åtgärd.

Skrivelsen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen lägger regeringens skrivelse 2015/16:165 Riksrevisionens rapport om ekonomiska risker för staten i fråga om gruvavfall till handlingarna.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att riksdagen bör lägga regeringens skrivelse till handlingarna.

Reservationer

1. Långsiktig branschfinansiering, punkt 1 (V)

av Jens Holm (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:3402 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 1.

Ställningstagande

Vänsterpartiet delar Riksrevisionens uppfattning om att det finns behov av långsiktig branschfinansiering och att det brådskar att finna en lösning, som exempelvis skulle kunna utgöras av en branschgemensam fond. En långsiktig branschfinansiering bör utformas för att minska risken för att staten och därmed skattebetalarna tvingas bekosta åtgärder. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till en långsiktig branschfinansiering av efterbehandling, kontroll och tillsyn av nedlagda gruvor när ställda ekonomiska säkerheter inte räcker till för sådana åtgärder. Det som anförts ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

2. Miljöbalkens krav på ekonomisk säkerhet, punkt 2 (V)

av Jens Holm (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:3402 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 2.

Ställningstagande

Vänsterpartiets bedömning är att Riksrevisionens granskning är gedigen och att rekommendationerna har relevans för gällande regelverk för gruvdrift och kostnadstäckning. Vänsterpartiet delar därmed inte regeringens uppfattning att

miljöbalkens regler inte behöver ses över då lagstiftning om ekonomisk säkerhet och hantering av utvinningsavfall sedan 2002 successivt skärpts. Det finns i stället starka skäl att se över miljöbalkens regler för att stärka krav på nödvändig ekonomisk säkerhet hos verksamhetsutövaren. Regeringen bör genomföra en översyn av miljöbalken i syfte att förtydliga och stärka kraven på ekonomisk säkerhet vid tillstånd till gruvverksamhet. Det som anförts ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

3. Bergsstatens prövning, punkt 3 (V)

av Jens Holm (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2015/16:3402 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 3 och
avslår motion

2015/16:3408 av Penilla Gunther m.fl. (KD) yrkande 1.

Ställningstagande

Vänsterpartiet menar att det finns skäl att se över miljöbalkens regelverk och även att se över författningarna gällande Bergsstaten. Vissa förbättringar har gjorts de senaste 15 åren gällande regelverket, vilket Riksrevisionens rapport tar hänsyn till i sin samlade bedömning. Granskningen tydliggör dock brister som kan uppstå även med nuvarande regelverk samt att tidiga bedömningar av processens totala kostnader bör eftersträvas. Regeringen bör genomföra en översyn av gällande regelverk för att förtydliga att Bergsstatens prövning av bearbetningskoncessioner även ska innefatta kostnader för avfallshantering och efterbehandling. Det som anförts ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

4. Bergsstatens prövning, punkt 3 (KD)

av Lars-Axel Nordell (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2015/16:3408 av Penilla Gunther m.fl. (KD) yrkande 1 och
avslår motion
2015/16:3402 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 3.

Ställningstagande

Till skillnad från regeringen som i sitt svar på Riksrevisionens rapport inte gör bedömningen att en tidigare prövning av kostnader för avfallshantering och efterbehandling skulle bli mer ändamålsenlig än dagens prövning, ser Kristdemokraterna en möjlighet att tidigare ställda krav på ekonomiska säkerheter också kan bidra till en sållning av aktörer som vill verka i gruvbranschen. Genom att det från början står klart vid ansökan om bearbetningskoncession att företaget kan betala för avfallshantering och efterbehandling, och inte som nu i samband med prövning av miljötillstånd enligt miljöbalken, kan statens egna kostnader minimeras. Det som anförts ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

5. Regelverk för gruvnäringen, punkt 4 (V)

av Jens Holm (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:3402 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 4.

Ställningstagande

Sverige är ett mycket attraktivt land för mineralprospektörer. I Sverige är dock ersättningen till staten och fastighetsägare mycket liten i internationell jämförelse vid eventuell gruvdrift. Den uppgår till endast 2 promille av det beräknade värdet av de mineral som omfattas av koncessionen (dvs. av staten tilldelad rätt att bedriva verksamhet) och som har brutits. Sveriges gruvnäring har enligt statistik från Världsbanken lägst beskattning av samtliga gruvländer i världen. Den effektiva skattesatsen uppgår enligt statistiken till ca 28 procent. I ytterst få länder understiger skattesatsen 40 procent. Regeringen bör tillsätta en utredning som ser över regelverket för gruvnäringen, inklusive frågan om nivån på mineralersättningen, i syfte att skapa en ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar mineralutvinning som främjar landsbygdsutvecklingen. Det som anförts ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

6. Återställning efter prospektering, punkt 5 (KD)

av Lars-Axel Nordell (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:3408 av Penilla Gunther m.fl. (KD) yrkande 2.

Ställningstagande

Även när endast prospektering genomförts finns behov av återställning. Det är bl.a. viktigt att inte kvarlämnade borrhål läcker ut gifter eller utgör en risk för skada på människor eller djur. Detta brister ibland i nuläget. Kraven på och uppföljningen av återställning efter prospektering bör därför skärpas. Det som anförts ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

Särskilt yttrande

Särskilt yttrande (SD)

Martin Kinnunen (SD) och Anders Forsberg (SD) anför:

Vi har ställt oss bakom utskottets ställningstagande att avstyrka de motionsyrkanden som gäller mineralersättningen med hänvisning till den pågående översynen av denna ersättning.

Vi vill här dock påminna om den grundläggande uppfattning som vi och Sverigedemokraterna har när det gäller vad som i förlängningen bör bli utfallet av denna översyn. I en reservation i näringsutskottets mineralpolitiska betänkande (bet. 2015/16:NU14) har Sverigedemokraterna tidigare i år anført att mineralersättningen bör reformeras. Genom den nuvarande konstruktionen får staten en alldeles för liten andel av det värde som gruvnäringen genererar samtidigt som staten tvingas stå för tunga investeringar i bl.a. infrastruktur. Vi anser att staten och gruvnäringen har ett ömsesidigt intresse i dessa frågor och att en reformerad mineralersättning skulle kunna göra det enklare för staten att bedriva en aktiv gruv- och mineralpolitik. Enligt vår uppfattning bör mineralersättningen höjas från nuvarande 2 promille till totalt 5 procent. Markägarens andel bör kvarstå på den nuvarande nivån medan resterande del ska tillfalla staten. Vidare anser vi att statens andel ska placeras i en fond och öronmärkas för satsningar för att stimulera utveckling och sysselsättning på landsbygden.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2015/16:165 Riksrevisionens rapport om ekonomiska risker för staten i fråga om gruvavfall.

Följdmotionerna

2015/16:3402 av Jens Holm m.fl. (V):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till en långsiktig branschfinansiering av efterbehandling, kontroll och tillsyn av nedlagda gruvor när ställda ekonomiska säkerheter inte räcker till för sådana åtgärder, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör göra en översyn av miljöbalken för att förtydliga och stärka kraven på ekonomisk säkerhet vid tillstånd till gruvverksamhet och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör göra en översyn av gällande regelverk för att förtydliga att Bergsstatens prövning av bearbetningskoncessioner även ska innefatta kostnader för avfallshantering och efterbehandling och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning som ser över regelverket om gruvnäringen, inklusive frågan om nivån på mineralersättningen, för att skapa en ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar mineralutvinning som främjar landsbygdsutvecklingen, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.

2015/16:3408 av Penilla Gunther m.fl. (KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om mineralersättningens koppling till frågor om finansiering av mark- och vattensaneringsåtgärder efter gruvbrytning och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpta krav på återställning efter prospektering och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Näringsutskottets yttrande 2015/16:NU2y

Riksrevisionens rapport om ekonomiska risker för staten i fråga om gruvavfall

Till miljö- och jordbruksutskottet

Vid sitt sammanträde den 26 april 2016 beslutade miljö- och jordbruksutskottet att ge näringsutskottet tillfälle att yttra sig över regeringens skrivelse 2015/16:165 Riksrevisionens rapport om ekonomiska risker för staten i fråga om gruvavfall och de motioner som kan komma att väckas med anledning av skrivelsen i de delar de berör näringsutskottets beredningsområde.

Näringsutskottet begränsar sitt yttrande till de delar av skrivelsen som gäller frågor som regleras i minerallagen (1991:45) samt över följdmotionerna 2015/16:3402 (V) yrkandena 3 och 4 och 2015/16:3408 (KD).

Näringsutskottet föreslår att miljö- och jordbruksutskottet avstyrker de aktuella motionsyrkandena och att skrivelsen kan läggas till handlingarna. I sitt ställningstagande instämmer utskottet bl.a. i regeringens uppfattning att efterbehandlingskostnaderna även fortsättningsvis bör skattas i samband med miljöprövningen och inte i samband med koncessionsprövningen. Vidare redovisar utskottet att det pågår en översyn av den s.k. mineralersättningen och olika avgifter som belastar gruvnäringen och att det inte finns skäl för riksdagen att föregripa regeringens fortsatta beredning av det underlag som denna översyn genererar.

I yttrandet finns två avvikande meningar (V, KD).

Utskottets överväganden

Skrivelsen

I skrivelsen redovisar regeringen sin bedömning av Riksrevisionens iakttagelser i rapporten Gruvavfall – Ekonomiska risker för staten (RiR 2015:20) och de åtgärder som regeringen avser att vidta med anledning av rekommendationerna. Utöver de delar av skrivelsen som faller inom miljö- och jordbruksutskottets beredningsområde rekommenderar Riksrevisionen att regeringen överväger författningsändringar för att Bergsstatens prövning av bearbetningskoncession enligt 4 kap. minerallagen (1991:45) även ska innefatta kostnader för avfallshantering och efterbehandling.¹ Riksrevisionens utgångspunkt är här att en lönsam gruvverksamhet förutsätter att fyndigheten även kan bära kostnader för avfallshantering och efterbehandling av området. Frågor om sådana kostnader ingår nu i stället i miljödomstolarnas prövning av ekonomisk säkerhet för tillstånd för gruvverksamhet. Riksrevisionen noterar vidare att i de flesta fall där tillstånd till gruvverksamhet har beviljats har det inte krävts att den ekonomiska säkerheten har godkänts innan gruvverksamheten påbörjas.

För att minska risken för att staten och därigenom skattebetalarna ska tvingas bekosta utgifter för efterbehandling anser Riksrevisionen att regeringen bör överväga författningsändringar. Därigenom förtydligas att Bergsstatens prövning av bearbetningskoncession även ska innefatta kostnader för avfallshantering och efterbehandling.

Regeringen instämmer med Riksrevisionen i att utgångspunkten ska vara att en gruvverksamhet ska bära sina kostnader för avfallshantering och efterbehandling av området. Enligt regeringen är frågan om ekonomisk säkerhet för verksamheten dock svårbedömd även utifrån det underlag som finns vid prövningen hos mark- och miljödomstolen, vilken kan äga rum flera år efter att bearbetningskoncession har beviljats (en bearbetningskoncession gäller som huvudregel i 25 år). Under den tiden kan väsentliga förutsättningar för bedömningen av kostnaderna ha ändrats. Regeringen har svårt att se hur dessa kostnader ska kunna beaktas med större säkerhet redan vid Bergsstatens prövning av en ansökan om bearbetningskoncession.

Regeringen delar inte heller Riksrevisionens bedömning att en tidigare prövning av dessa kostnader är mer ändamålsenlig än dagens. I syfte att minimera risken för att kostnader för efterbehandling och avfallshantering av gruvverksamhet ska belasta staten eller skattebetalarna har de förändringar av lagstiftningen som har genomförts under de senaste 15 åren bidragit till att förutsättningarna för dagens gruvverksamhet har förändrats. Regeringen avser att

¹ Bergsstaten är en myndighet med lång historia. Sedan 2013 är Bergsstaten en organisatorisk enhet inom myndigheten Sveriges geologiska undersökning (SGU). Bergsstaten leds av bergmästaren som utses av regeringen.

även fortsättningsvis utvärdera och förbättra regelverken samt främja miljömässigt hållbar hantering av gruvindustrins restprodukter och avfall.

Motionerna

Gruvindustrin är en strategiskt viktig näring för Sverige, sägs det inledningsvis i kommittémotion 2015/16:3402 av Jens Holm m.fl. (V). Motionärerna menar dock att en modernisering av det svenska samhället måste innebära att även gruvnäringen utvecklas i samklang med övriga delar av samhället. I likhet med Riksrevisionen anser motionärerna att regeringen bör se över det gällande regelverket för att förtydliga att Bergsstatens prövning av bearbetningskoncessioner även ska innefatta kostnader för avfallshantering och efterbehandling. Ett tillkännagivande med den innebörden efterfrågas (yrkande 3). Motionärerna anser att utöver miljöbalkens regelverk bör regeringen även se över de författningar som gäller Bergsstaten. Riksrevisionens granskning tydliggör att brister kan uppstå med nuvarande regelverk samt att tidiga bedömningar av de totala kostnaderna i processen bör eftersträvas.

Motionärerna slår vidare fast att Sverige är ett mycket attraktivt land för mineralprospektörer. Ersättningen till staten och fastighetsägare vid eventuell gruvdrift är mycket liten i internationell jämförelse (2 promille av det beräknade värdet av de mineral som har brutits och som omfattas av koncessionen). Motionärerna anser att regeringen bör tillsätta en utredning med uppgiften att se över regelverket för gruvnäringen, inklusive frågan om nivån på mineralersättningen, i syfte att skapa en ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar mineralutvinning som främjar landsbygdsutvecklingen. Ett tillkännagivande med den inriktningen efterfrågas (yrkande 4).

I Kristdemokraternas kommittémotion 2015/16:3408 av Penilla Gunther m.fl. refereras Riksrevisionens iakttagelse att i de flesta fall där tillstånd till gruvverksamhet har beviljats har det inte krävts att den ekonomiska säkerheten har godkänts innan gruvverksamheten påbörjas. Riksrevisionens utgångspunkt är att en lönsam gruvverksamhet förutsätter att fyndigheten kan bära även kostnader för avfallshantering och efterbehandling av området, vilket i dag inte prövas när Bergsstaten tar ställning till en ansökan om bearbetningskoncession. För att minska risken för att staten och därmed skattebetalarna ska tvingas bekosta efterbehandling anser motionärerna att regeringen bör överväga författningsändringar för att förtydliga att Bergsstatens prövning av en ansökan om bearbetningskoncession även ska innefatta kostnader för avfallshantering och efterbehandling. Tidigare ställda krav på ekonomiska säkerheter kan, enligt motionärerna, också bidra till en sällning av aktörer som vill verka i gruvbranschen. De anser att om det redan vid ansökan om bearbetningskoncession klarläggs att ett företag kan betala för avfallshantering och efterbehandling – och inte som nu i samband med prövningen av miljötillstånd enligt miljöbalken – kan statens kostnader minimeras. Motionärerna vill att riksdagen genom ett tillkännagivande ska framhålla mineralersättningens koppling

till frågor om finansiering av mark- och vattensaneringsåtgärder efter gruvbrytning (yrkande 1).

Motionärerna framhåller vidare att det kan finnas behov av återställning även när endast prospektering har genomförts. Kvarlämnade borrhål får inte tillåtas läcka ut gifter eller utgöra en risk för skada på människor eller djur. Kraven på och uppföljningen av återställning efter prospektering bör, enligt motionärerna, därför skärpas. De vill att riksdagen ska framföra detta till regeringen genom ett tillkännagivande (yrkande 2).

Vissa kompletterande uppgifter

Malmbevisningen

Enligt 4 kap. 2 § 1 punkten minerallagen är en förutsättning för att en bearbetningskoncession ska meddelas att "en fyndighet som sannolikt kan tillgodogöras ekonomiskt har blivit påträffad". För ändamålet finns riktlinjer utgivna av dåvarande Statens industriverk i mitten av 1970-talet. Riktlinjerna innehåller bl.a. uppgifter om hur det ska gå till att bedöma själva mineralfyndigheten och vilka kriterier som ska tillämpas, dvs. hur stor kännedom om en fyndighet som ska krävas och vilka uppgifter som är relevanta.

För att Bergsstaten ska kunna bedöma mineralfyndighetens ekonomiska värde krävs att ett omfattande underlag lämnas in. Den sökande ska kunna redovisa de resultat som undersökningsarbetet har lett till samt presentera övrigt bevismaterial. Detta inkluderar bl.a. analysprotokoll, mätningresultat, geologiska och geofysiska kartor samt tekniska och ekonomiska utredningar.

För att en fyndighet ska anses vara ekonomiskt utvinningsbar – dvs. betraktas som malm – krävs det enligt riktlinjerna att det bär sig att starta en gruva med eventuell anrikningsverksamhet inom 25 år från det att ett beslut om koncession har meddelats.

Mineralersättning

Enligt grundlagen (2 kap. 18 § regeringsformen) är varje medborgares egendom tryggad utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen. Att mineral kan brytas och tas till vara och att trygg försörjning skapas inom mineralbranschen har ansetts vara av sådant allmänt intresse. Grundlagens förutsättningar för ingrepp i markägarnas rätt har därför ansetts vara uppfyllda.

I de båda motionerna omnämns den s.k. mineralersättningen. Denna ersättning infördes i samband med vissa ändringar i minerallagen i mitten av 00-talet (prop. 2004/05:40, bet. 2004/05:NU8). Mineralersättning syftar till att uppnå en bättre balans mellan exploatörer och markägare (7 kap. 7 § minerallagen). Ersättningen ska motsvara 2 promille av värdet av de mineral som omfattas av koncessionen och som har brutits under året. Av ersättningen ska tre

fjärdedelar tillfalla fastighetsägarna inom koncessionsområdet och en fjärdedel staten. Bestämmelserna om mineralersättning gäller alla koncessioner som har beviljats sedan maj 2005 och där gruvdrift pågår. Mineralersättningen har ingen direkt koppling till den eventuella miljöskada som gruvverksamheten kan resultera i eller till finansiering av eventuella efterbehandlingsåtgärder. De intäkter som tillfaller staten genom mineralersättningen redovisas i stället enligt gällande principer för statens budgethantering mot inkomstitel i budgetpropositionen.

Av Sveriges geologiska undersöknings (SGU:s) årsredovisning för 2015 framgår det att för brytningsåret 2015 var reglerna om mineralersättning till staten och markägarna tillämpliga på sammanlagt 16 bearbetningskoncessioner. För den gruvbrytning som skedde under 2014 beslutade bergmästaren om mineralersättningar i början av 2015. Totalt uppgick ersättningen till ca 7,4 miljoner kronor med fördelningen ca 1,8 miljoner kronor till staten och ca 5,5 miljoner kronor till markägarna.

I budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1 förslag till statens budget, finansplan m.m. s. 46) angav regeringen att den har för avsikt att medverka till att nya modeller skapas för att utveckla samhällets och gruvnäringens ansvar för att finansiera de investeringar som krävs för en miljömässigt hållbar gruvnäring och samhällsutveckling. Regeringen avsåg i detta sammanhang att göra en översyn av det den kallade mineralavgift och återkomma till riksdagen med förslag.²

Inom ramen för regeringens mineralstrategi fick Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys) sedermera i juli 2015 i uppdrag att kartlägga Sveriges attraktivitet som gruvland och vilka faktorer som påverkar detta. I en delrapport skulle myndigheten redovisa hur nivån på mineralersättningen och andra avgifter enligt minerallagen påverkar Sveriges attraktivitet som gruvland. I uppdragsbeslutet återgav regeringen sitt ovan refererade uttalande i finansplanen och angav att uppdraget till Tillväxtanalys är en del i den översynen.

Den del av uppdraget som avsåg mineralersättningen och andra avgifter redovisades i slutet av mars 2016 i promemorian Tillstånd och miljöprövning för att öppna gruvor – en internationell utblick (pm 2016:05). I promemorian konstateras det bl.a. att den svenska och den finska lagstiftningen, som ger markägaren rätt till mineralersättning, är unika då markägarens rättigheter till mineralerna som regleras i gruvlagarna inte kan sägas vara helt klar. I praktiken har reglerna inneburit att marken där en gruva eventuellt kan etableras nästan alltid förvärfvas av gruvbolaget. Vidare noteras det att det i flera länder förekommer system för att fördela de skatteintäkter och de avgifter som betalas för prospektering och gruvdrift på flera nivåer lokalt, regionalt och nationellt.

² Begreppet mineralavgift torde syfta både på mineralersättningen och på de avgifter som regleras i 14 kap. minerallagen.

Tidigare under 2016 avstyrkte näringsutskottet ett antal motionsyrkanden som på olika sätt gällde mineralersättningen eller avgifter som regleras i minerallagstiftningen (bet. 2015/16:NU14). Bland dessa fanns ett yrkande som var likalydande med yrkande 4 i den nu aktuella motionen 2015/16:3402 (V). Utskottet såg ingen anledning för riksdagen att föregripa regeringens fortsatta beredning av det ovan omnämnda underlag som Tillväxtanalys då nyligen hade presenterat.

Mineralprospektering – nya regler och miljöpåverkan

Våren 2014 beslutade riksdagen om vissa ändringar i minerallagen som bl.a. syftade till att underlätta för de berörda myndigheterna att bevaka allmänna intressen vid prospektering efter mineraltillgångar. Bland annat skärptes kraven på innehållet i de arbetsplaner som krävs innan undersökningsarbete får inledas. Lagändringarna trädde i kraft den 1 augusti 2014 (prop. 2013/14:159, bet. 2013/14:NU20).

När det gäller prospekterings eventuella miljöpåverkan och behovet av efterbehandling bör erinras om att undersökningsarbete (prospektering) kan vara av mycket skiftande omfattning och karaktär. Det kan t.ex. bestå av seismiska, radioaktiva, magnetiska eller elektriska mätningar, geologiska undersökningar, diamanborrning, provtagning, blockletning, provdikensgrävning, borttagande av jord och sprängning. Typen av undersökningsarbete och områdets karaktär är avgörande för om det krävs en anmälan till länsstyrelsen eller kommunen eller om det fordras tillstånd enligt miljöbalken. I den händelse tillstånd krävs kan detta – på samma sätt som för annan gruvverksamhet – villkoras med krav på att ekonomisk säkerhet ställs för de kostnader som kan uppkomma för att avhjälpa en miljöskada eller för andra återställningsåtgärder som verksamheten kan motivera.

Avslutningsvis kan nämnas att regeringspartierna i den överenskommelse som har omnämnts tidigare i detta yttrande även har uttalat att miljökraven vid prospektering och provborrning ska skärpas. Enligt överenskommelsen kommer en analys av framkomliga vägar att göras inom Regeringskansliet.

Utskottets ställningstagande

Sverige är en framträdande gruvnation. Prospektering efter och utvinning av mineral måste ske i samklang med såväl naturmiljön som det omgivande samhället. Näringslivet måste präglas av ett agerande som har såväl social och ekonomisk som miljömässig bärkraft. Minerallagen ska säkerställa ett effektivt nyttjande av landets mineralresurser samtidigt som miljöbalken och de miljöprövningar som fastställs i balken och i underliggande författningar ska garantera att utvinning och prospektering sker på ett sätt som är förenligt med en ambitiös miljöpolitik.

Utskottet delar regeringens och Riksrevisionens uppfattning att utgångspunkten ska vara att en gruvverksamhet ska bära sina kostnader för avfallshantering och efterbehandling av området. Däremot anser utskottet inte att det är ändamålsenligt att väga in dessa kostnader i den lönsamhetsbedömning som Bergsstaten gör i samband med prövningen av en ansökan om bearbetningskoncession. I likhet med regeringen gör utskottet bedömningen att det är svårt att se hur dessa kostnader ska kunna skattas och beaktas med nödvändig säkerhet redan i detta skede av prövningsprocessen. Vidare vill utskottet erinra om att Bergsstaten vid prövning av en ansökan om bearbetningskoncession vanligen inte har tillgång till uppgifter om var anrikningsverk, vägar eller upplag för gruvavfall ska placeras. Bergsstaten har därför svårt att göra korrekta uppskattningar av kostnader för avfallshantering och efterbehandling.

Med hänvisning till det anförda förordar utskottet därför att gällande ordning bibehålls, dvs. att efterbehandlingskostnaderna skattas i samband med den efterföljande miljöprövningen – som kan genomföras flera år efter att själva bearbetningskoncessionen har beviljats – och vägs in i underlaget för att bedöma storleken på de ekonomiska säkerheter som kan krävas med stöd av miljöbalken. I Riksrevisionens rapport refereras en synpunkt från Naturvårdsverket som går ut på att kostnader för efterbehandling av såväl avfallsanläggningar som övriga delar av området som påverkas av gruvverksamheten bör vägas in i malmbevisningen. Verket menar att sådana kostnader på ett realistiskt sätt bör vägas in i bedömningen av en gruvans lönsamhet så att omfattningen av kostnaderna för efterbehandling inte blir en överraskning vid tillståndsprocessen enligt miljöbalken. Utskottet förutsätter dock att den som ansöker om en bearbetningskoncession har viss grundläggande kunskap om vad den efterföljande miljöprövningen omfattar och att det inom ramen för denna kan komma att ställas krav på säkerhet för att täcka kostnader för efterbehandling. Det befarade momentet av överraskning torde således utebli.

Huvudsyftet med kravet på ekonomisk säkerhet är att samhället ska skyddas från risken att behöva stå för kostnaden för avhjälpande i situationer där den ansvariga verksamhetsutövaren har gått i konkurs eller av annan anledning inte fullföljer sina skyldigheter enligt miljöbalken. I sådana situationer ska en ställd säkerhet finnas tillgänglig och kunna tas i anspråk. Den ekonomiska säkerheten ska beräknas så att det alltid finns tillräckliga medel tillgängliga för att efterbehandla området samt för andra återställningsåtgärder som verksamheten kan motivera. Länsstyrelsen utövar miljötillsynen inklusive tillsyn över de ställda säkerheterna, och kan under verksamhetens gång ompröva säkerhetens storlek om den bedömer att det är nödvändigt.

När det gäller det som anføres i motionerna om mineralersättningen hänvisar utskottet till att det pågår en översyn av denna ersättning och olika avgifter som belastar gruvnäringen, och Tillväxtanalys har nyligen presenterat ett underlag i dessa frågor. I likhet med vad utskottet anförde tidigare i år när liknande motionsyrkanden bereddes ser utskottet ingen anledning för riksdagen att föregripa regeringens fortsatta beredning av det ovan omnämnda underlag som Tillväxtanalys har redovisat. Yrkande 4 i motion 2015/16:3402 (V) och

yrkande 1 i motion 2015/16:3408 (KD) bör därför avstyrkas. I det sistnämnda fallet är det för övrigt oklart för utskottet vad det efterfrågade tillkännagivandet ska omfatta då det saknas motivering till förslaget i motionen.

Avslutningsvis konstaterar utskottet att regeringspartierna har aviserat en skärpning av de miljökrav som ställs i samband med prospektering och att en analys av framkomliga vägar kommer att genomföras inom Regeringskansliet. En analys med denna inriktning torde även omfatta de krav som ställs på återställning efter prospektering. Utskottet anser att utfallet av detta arbete bör väntas innan det finns skäl för riksdagen att agera med anledning av vad som efterfrågas i motion 2015/16:3408 (KD) yrkande 2.

Sammantaget innebär detta att utskottet föreslår att miljö- och jordbruksutskottet avstyrker de aktuella motionsyrkandena och att skrivelsen läggs till handlingarna.

Stockholm den 26 maj 2016

På näringsutskottets vägnar

Jennie Nilsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jennie Nilsson (S), Lars Hjalmered (M), Åsa Westlund (S), Josef Fransson (SD), Per-Arne Håkansson (S), Helena Lindahl (C), Lise Nordin (MP), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Anna Wallén (S), Mattias Bäckström Johansson (SD), Birger Lahti (V), Penilla Gunther (KD), Mattias Jonsson (S), Jörgen Warborn (M), Hanna Westerén (S), Gunilla Nordgren (M) och Maria Weimer (L).

Avvikande meningar

1. Riksrevisionens rapport om ekonomiska risker för staten i fråga om gruvavfall (V)

Birger Lahti (V) anför:

Gruvnäringen är strategiskt viktig för Sverige. En modernisering av det svenska samhället, som möter de miljö- och klimatutmaningar som redan kan ses som påtagliga realiteter, måste dock innebära att även gruvnäringen utvecklas i harmoni med övriga delar av samhället. Genom nya gruvetableringar skapas framtidstro i regioner som tidigare har drabbats av hög arbetslöshet och utflyttning. Samtidigt har gruvbrytning stor påverkan på miljö och omgivning. Mot nya exploateringar står många gånger andra intressen som måste tas på allvar. Detta ställer stora krav på att gruvnäringen tar till vara och värnar gemensamma naturtillgångar, ligger i framkant när det gäller att använda miljövänlig teknik och tar ansvar för det lokala och regionala samhället. Detta innebär också att stora krav måste ställas på lagstiftning och tillståndsgivande myndigheter.

Jag och Vänsterpartiet anser att den svenska mineralagen är exceptionellt förmånlig för gruv- och prospekteringsbolag, samtidigt som alldeles för lite hänsyn tas till dem som påverkas av verksamheten. Ersättningen till staten och fastighetsägarna vid eventuell gruvdrift är i internationell jämförelse mycket liten. Den s.k. mineralersättningen uppgår till endast 2 promille av den brutna malmens värde. Jag och Vänsterpartiet anser att regeringen bör tillsätta en utredning som ser över regelverket för gruvnäringen, inklusive frågan om nivån på mineralersättningen, i syfte att skapa en ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar mineralutvinning som främjar landsbygdsutvecklingen. Med hänvisning till det anförda föreslår jag att miljö- och jordbruksutskottet tillstyrker yrkande 4 i motion 2015/16:3402 (V).

Gruvbrytning medför ofrånkomligen negativ miljöpåverkan. I den nu aktuella skrivelsen står efterbehandlings- och gruvavfallsfrågor i fokus. Enligt min uppfattning borde det vara en självklarhet att en lönsam gruvverksamhet även ska kunna bära kostnader för avfallshantering och efterbehandling. Det är därför orimligt att skattebetalarna ska behöva bekosta nödvändiga åtgärder för efterbehandling. Jag anser därför att dessa frågor måste behandlas grundligare och tidigare i prövningsprocessen än i dag. För att minimera risken att verksamhetsutövarna kommer undan sitt ansvar och för att principen ”förorenaren betalar” ska gälla sluter jag även upp bakom det som anförs i den ovannämnda motionen – och i Riksrevisionens granskningsrapport – om att regeringen bör genomföra en översyn av gällande regelverk för att förtydliga att Bergsstatens prövning av bearbetningskoncessioner även ska innefatta kostnader för avfallshantering och efterbehandling (yrkande 3).

Sammantaget innebär detta att jag anser att miljö- och jordbruksutskottet bör tillstyrka yrkandena 3 och 4 i motion 2015/16:3402 (V). Motion 2015/16:3408 (KD) bör avstyrkas.

2. Riksrevisionens rapport om ekonomiska risker för staten i fråga om gruvavfall (KD)

Penilla Gunther (KD) anför:

Gruvnäringen är viktig för Sverige, men medför dessvärre ofrånkomligen olika former av negativ miljöpåverkan. Emellanåt är det staten som via Naturvårdsverket tvingas lägga resurser på att sanera efter gruvbolagens mineralutvinning. För att möjliggöra finansiering av dylika insatser anser jag och Kristdemokraterna att den s.k. mineralersättningen bör höjas. Med internationella mått mätt är den svenska mineralersättningen mycket låg och motsvarar endast 2 promille av det beräknade värdet av de mineral som omfattas av koncessionen och som har brutits och uppfodrats inom koncessionsområdet under året. Av denna marginella andel får staten dessutom bara en fjärdedel. Sammantaget innebär detta att de saneringskostnader som staten tvingas bära inte alls täcks av intäkterna från mineralersättningen. Till saken hör också att de säkerheter som gruvbolagen ska avsätta för att täcka kostnader för efterbehandling enligt Riksrevisionen inte i tillräcklig utsträckning minimerar riskerna för att staten och därmed skattebetalarna ska behöva bekosta nödvändig efterbehandling av nedlagda gruvor.

Sammantaget innebär det sagda att jag sluter upp bakom det som sägs i motion 2015/16:3408 (KD) om att riksdagen i ett tillkännagivande bör framhålla mineralersättningens koppling till frågor om mark- och vattensaneringsåtgärder.

Jag och Kristdemokraterna instämmer även i det som sägs i motionen om att det kan finnas behov av återställningsinsatser även när endast någon form av prospekteringsrelaterad verksamhet har genomförts. Kvarlämnade borrhål som läcker ut gifter eller som riskerar att skada människor eller djur är exempel på negativa miljöeffekter efter prospektering. Jag anser att tillkännagivandet även bör innefatta en uppmaning till regeringen om att kraven på återställning efter prospektering bör skärpas.

Sammantaget innebär detta att jag anser att miljö- och jordbruksutskottet bör tillstyrka motion 2015/16:3408 (KD). Yrkandena 3 och 4 i motion 2015/16:3402 (V) anser jag bör avstyrkas.

Särskilda yttranden

Riksrevisionens rapport om ekonomiska risker för staten i fråga om gruvavfall (SD)

Josef Fransson (SD) och Mattias Bäckström Johansson (SD) anför:

Vi har ställt oss bakom utskottets ställningstagande att föreslå miljö- och jordbruksutskottet att avstyrka de motionsyrkanden som gäller mineralersättningen med hänvisning till den pågående översynen av denna ersättning.

Vi vill här dock påminna om den grundläggande uppfattning som vi och Sverigedemokraterna har när det gäller vad som i förlängningen bör bli utfallet av denna översyn. I en reservation i utskottets mineralpolitiska betänkande (bet. 2015/16:NU14) har vi tidigare i år anført att mineralersättningen bör reformeras. Genom den nuvarande konstruktionen får staten en alldeles för liten andel av det värde som gruvnäringen genererar samtidigt som staten tvingas stå för tunga investeringar i bl.a. infrastruktur. Vi anser att det finns ett ömsesidigt intresse mellan staten och gruvnäringen i dessa frågor och att en reformerad mineralersättning skulle kunna göra det enklare för staten att bedriva en aktiv gruv- och mineralpolitik. Enligt vår uppfattning bör mineralersättningen höjas från nuvarande 2 promille till totalt 5 procent. Markägarens andel bör kvarstå på den nuvarande nivån medan resterande del ska tillfalla staten. Vidare anser vi att statens andel ska placeras i en fond och öronmärkas för satsningar för att stimulera utveckling och sysselsättning på landsbygden.